

De Weerter Normalschool I 1882-1915

door A.J. Mertens ofwel de uitkijkman in het weekblad de "Uitkijk" (circa 1955)

5 Met welwillende medewerking van de Raad der Gemeente Weert en speciaal met die van
burgemeester Ant. Coenen en wethouder F.J. Kneepkens kwam op 3 mei 1882 tot stand de
Rijksnormalschool of zoals de officiële naam luidde: Rijksnormaallessen te Weert.
De grote promotor bij de oprichting van deze onderwijsinrichting was de Inspecteur
van het Lager Onderwijs te Roermond, wijlen Baron Louis Michiels van Kessenich. Ook
10 te Roermond en Venlo kwamen dergelijke instituten tot stand.

Het Rijk trachtte met deze Normaallessen te bereiken het stimuleren van daarvoor
geschikte jongelui tot de studie voor "hulponderwijzer". Er dreigde nl. gebrek te
ontstaan aan leerkrachten voor het lager onderwijs. Tot nu toe moest in de behoefte
daaraan worden voorzien door de bestaande Rijkskweekscholen; voor Limburg was die
gevestigd te Maastricht.

15 De gemeente Weert stelde voor de huisvesting van de Rijksnormaallessen voorlopig de
lokalen van de eerste openbare school, de zogenaamde Stadsschool, beschikbaar, met
verwarming en verlichting. Deze was gelegen aan de Langpoort en is als gevolg van de
aanleg van de singels verdwenen. Oorspronkelijk werden de lessen gegeven op
vrijdagnamiddag en de gehele zaterdag; later wer dit uitgebreid met dinsdag en
20 woensdag.

Toen de Stadsschool niet meer beschikbaar was zijn de lessen verplaatst naar het huis
waar nu de firma van Erp gevestigd is; nog later naar het vroegere hotel de Roos in
de Beekstraat. Afzonderlijke lessen werden ook gegeven op de bovenzalen van café
Reemers op de Markt en van de Harmoniezaal boven het latere Vlaaihuis. Het aanhoudend
25 verplaatsen was zeker niet bevorderlijk aan de goede resultaten van het onderwijs.
De opening van de Rijksnormaallessen vond plaats op 3 maart 1882 met 21 kwekelingen.
Als eerste directeur trad op de heer Hub. van Rooy, hoofd der school te Neeritter.
Toen in 1907 het 25-jarig bestaan feestelijk werd herdacht had de school 250
geslaagden toegevoegd aan het onderwijzerscorps in de zuidelijke provincies. Wel een
30 bewijs dat de school in een behoefte voorzag. Tot de eerste leraren behoorden -
behalve de directeur - dr. L. Voorzanger te Roermond, J.A. Crüts te Thorn, P. Peeters
te Stramproy, M. Verstraeten en R.J.H. van den Eynden uit Weert en M. Gielen te
Wessem. De lessen in nuttige handwerken werden gegeven door mevrouw C. Beelen-
Lamerichs uit Baexem. Het aantal vrouwelijk kwekelingen was in die tijd betrekkelijk
35 gering.

Na het bedanken van de heer Crüts werd deze vervangen door de heer A.M. Mertens te
Grathem die in 1904 overleed. Hij werd opgevolgd door zijn zoon H.J. Mertens, meer
bekend onder de naam Jerome Mertens. De heer F.A. Stroux uit Stramproy kwam in de
plaats van de heer Peeters, terwijl als nieuwe leerkrachten werden benoemd de heren
40 J. van Heuven te Beegden en J.J.C. Ament te Tungelroy. De laatste promoveerde in 1905
tot Rijkszuivelconsulent in de provincie Limburg.

In 1897 trof de school een zware slag. De eminente eerste directeur, de Hub. van
Rooy, overleed. In zijn plaats werd benoemd de heer M. Verstraeten, hoofd der
Stadsschool. De overledene werd als leraar opgevolgd door H.J. Steegmans, hoofd der
45 school te Leveroy, later te Heythuysen.

Omstreeks 1900 werd het aantal leervakken uitgebreid met gymnastiek en tekenen. Als
gymnastiekleraar trad op de heer H.D. van der Maas uit Roermond, later opgevolgd door
de heer A. Steyns uit Venlo. Nieuwe leerkrachten kwamen de plaats van de ouderen
innemen. Zo traden als docenten op de heer W. Mintjens, hoofd der school te
50 Neeritter, A.J. Mertens, hoofd der school te Kelpen, F.C. van Hoorn, hoofd der school
te Budel en G. Geuskens, hoofd der school te Nederweert. In 1904 werd de school
uitgebreid met een zogenaamde voorbereidende klasse. Als hoofd hiervan werd
aangesteld één der eersten geslaagden van de Normalschool, de heer Paul Driessens te
Neeritter. Later heeft deze zich gevestigd te Weert; aan hem heeft de tegenwoordige
55 Paulusstraat haar naam ontleend.

Intussen had ook op dit gebied het bijzonder onderwijs vorderingen gemaakt. In Echt
kwam een bijzondere meisjes- en een jongenskweekschool tot stand. De laatste is later
overgeplaatst naar Roermond. Deze inrichtingen waren dagscholen met
60 internaatsvoorziening, wat vele voordelen had. Geleidelijk aan werden de
normaallessen overbodig. Als curiositeit halen we aan dat, toen in 1907 de
Rijksnormalschool haar zilveren feest vierde en het feestcomité aan de gemeente een
bijdrage van f50 vroeg ter bestrijding der kosten, deze werd geweigerd.
Toch had de stad Weert en haar omgeving rijkelijk geprofiteerd van de voordelen aan
het bezit van deze school verbonden. Kortzichtigheid op het gebied van culturele

65 zaken was toen reeds een helaas veel voorkomend verschijnsel en vertoont tot heden toe haar nawerking in deze streken.

De Weerter Normalschool II 1882-1915

70 Op 1 mei 1915 werd de Weerter Normalschool opgeheven. De leraren kwamen op wachtgeld; het waren de heren M. Verstraeten, directeur, leraar kennis der natuur en tekenen, P. Damen uit Maarheeze, leraar Nederlandse taal, G. Geuskens, leraar aardrijkskunde, Kruytzer te Neeritter, leraar Frans, Jerome Mertens, leraar fysica en zingen, A.J. Mertens, leraar vaderlandse geschiedenis, H.J. Steegmans, leraar pedagogiek, P. Stroux, leraar wiskunde en A. Steyns, leraar gymnastiek. Van deze 75 leraren is nog alleen in leven de heer A.J. Mertens, wonende te Weert.

Voor het streekgebied Weert was de opheffing een slag. Hoeveel leerkrachten deze school in de 33 jaar van haar bestaan afgeleverd heeft is ons niet bekend. We schatten het op ongeveer 400. Bovendien hebben velen die het niet tot een eindexamen 80 gebracht hebben, toch aanzienlijk geprofiteerd van de genoten lessen en soms voorname functies in de maatschappij bekleed.

Merkwaardig is dat in die periode zo weinig vrouwelijke kwekelingen aan deze school hun opleiding hebben genoten. Voor een gedeelte zal dit wel toe te schrijven zijn aan de verre afstanden die meestal te voet moesten worden afgelegd. De meeste jongelui kwamen van de dorpen rond Weert tot van Beegden en Heel toe, afstanden van 3 tot 4 85 uur gaans en dit tweemaal per week v.v.

Vooraf in de wintertijd was dit een bijna onmogelijke opgave. Eerst toen de fietsen in zwang kwamen was deze moeilijkheid vrij gauw opgelost.

In ieder geval heeft het Land van Weert in hoge mate geprofiteerd van deze 90 studiegelegenheid en hebben tal van geslaagden een betrekking als hoofd der school of als hoofdonderwijzer in deze streek gevonden. Ook de provincie Brabant heeft een groot aantal afgestudeerden tot zich getrokken: zo stonden in Budel, Oirschot, Nuenen, Boekel en Hooge Mierde Weerter normalisten aan het hoofd van een school. Anderen hebben ver van huis een betrekking gezocht tot in Noord-Holland en Overijsel toe, terwijl een niet gering aantal het onderwijs in het voormalig Nederlands Oost 95 Indië heeft gediend.

Sommigen zijn opgeklommen tot hogere functies op onderwijsgebied; een drietal heeft het gebracht tot inspecteur bij het lager onderwijs hier te lande of in Oost-Indië; anderen zijn bij het middelbaar onderwijs of de ULO-school terecht gekomen. Een niet 100 gering aantal is overgeheveld naar het land- en tuinbouwonderwijs en naar het technisch onderwijs.

Van de leraren hebben sommigen zich verdienstelijk gemaakt door het schrijven van leerboekjes voor de lagere school. De heer Crüts te Thorn was schrijver van taal- en rekenboekjes, de heer A.J. Mertens te Nederweert stelde naast een volledige reken- en taalserie tal van werkjes samen voor het lager land- en tuinbouwonderwijs. Van de 105 hand van de heer Verstraeten verscheen bij de fa Emm. Smeets te Weert een zeer verdienstelijk uitgevoerde kaart van de provincie Limburg.

Eén der oudste van de nog levende normalisten van Weert is de heer J.H. Delhoofen, gepensioneerd hoofd der school te Heel. Ook hij heeft zich verdienstelijk gemaakt door het schrijven van werkjes op het gebied van het lager onderwijs en het 110 landbouwonderwijs.

De heer L.L. Mertens, hoofd der school te Nunhem, is bekend door zijn propaganda voor het behoud van het streekschoon; hij heeft de aandacht gevestigd op de waarde van het Leudal als natuurreservaat. Daarnaast heeft hij zich grote verdiensten verworven voor de drankbestrijding, het floraliawerk en de volkszang. De bundels liederen, die hij 115 onder de titel "de Leeuw" heeft uitgegeven, zijn bij de ouderen generatie nog in ere. Nadien is van de Limburgse volkszang niet veel meer overgebleven. Jerome Mertens te Grathem is de grote propagandist geweest voor de verspreiding van de motorkennis. Hij is één der eersten die in midden-Limburg met motor- en autorijden begon. Als deskundige op dit gebied heeft hij velen persoonlijk voorgelicht of door zijn 120 talrijke artikelen in de vaktijdschriften de Auto, Autoleven en de Motor- en Autokampioen.

De vader van de onderwijzersfamilie Mertens, hoofd der school te Grathem, heeft zich bekendheid verworven door de studie van het midden-Limburgs-dialect. Onder auspiciën van professor J.H. Kern te Leiden verscheen in het tijdschrift "De Volkstaal" een 125 uitgebreide studie over dit onderwerp.

Andere oud-Weerter normalisten hebben zich toegelegd op populaire geschiedschrijving en studie van de plaatselijke folklore. Zo verscheen van de hand van de heer J.H. Brunenberg, hoofd der school te Leuken-Weert, een verdienstelijke monografie over zijn geboortedorp Ell. Met de heer J. Henkens, stadsarchivaris van Weert, stelde de

130 heer A.J. Mertens een leesboek samen getiteld "Schetsen uit het Land van Weert". En niet vergeten moet worden het voortreffelijke werk van S.H. Winkelmolen, oud-hoofd der school te Budel over deze plaats.

Naast al het voorgaande hebben velen medewerking verleend op journalistiek terrein, zowel in de plaatselijke pers als in vaktijdschriften.

135 In de periode van de eeuwwisseling was er vooral in de agrarische streken van Limburg en Brabant behoefte aan vakontwikkeling. Een niet gering aantal van de afgestudeerden van de Normalschool behaalde de akte lager land- en/of tuinbouwonderwijs en vestigde zich op de dorpen. Deze zogenaamde land- en tuinbouwonderwijzers hebben enorm veel bijgedragen tot de opkomst van het platteland. Allereerst werden land- en

140 tuinbouw cursussen en speciale cursussen opgericht om de jeugdige plattelanders op te leiden tot vakbekwame boeren en tuinders. Zelfs vele ouderen hebben van deze lessen nog kunnen profiteren. In woord en geschrift hebben de land- en tuinbouwonderwijzers prachtig werk verricht en het verenigingsleven op onze dorpen gestimuleerd.

145 We zullen geen namen noemen, doch in de gedachtenis van vele oudere plattelanders leven ze nog voort als onvergetelijke pioniers, die weer en wind, modderige wegen en ongeschikte leslokalen met onvoldoende verwarming en verlichting hebben getrotseerd om het platteland uit zijn achterlijke staat op te heffen.

We eindigen met een anekdote, één der oud-leerlingen overkomen. Zijn naam was Jan Verreck uit Budel. Toen deze examen deed als onderwijzer in Maastricht stelde de

150 voorzitter van de examencommissie hem de vraag: Hoe is je naam? Prompt volgde daarop: Verrek, meneer. Natuurlijk ontstond enige consternatie, maar door tussenkomst van enkele heren examinatoren werd het pijnlijke geval op bevredigende wijze spoedig opgelost. Toen Jan Verreck zijn diploma had behaald heeft hij veiligheidshalve zijn naam laten veranderen. Naar we vernamen is bedoelde onderwijsman later naar de

155 zakenwereld overgegaan. Hetzelfde is met verscheidene anderen het geval geweest.

2 maart 1910 Weert, 26 Febr.

Er heerschte gisteravond feestvreugde in de lokalen der Rijksnormaallessen alhier. Onderwijzers en kweekelingen vierden op geestdriftige wijze het naamfeest van hun

160 directeur, Mathias Verstraeten. Een stel sierlijke vazen werd hem aangeboden als een stoffelijke blijk van hoogachting en dankbaarheid.

20 juli 1917 Staatsexamen tot toelating aan de Universiteit.

Utrecht. Gexamineerd 16 kandidaten voor de faculteit der godgeleerdheid enz. en 8

165 kandidaten voor de faculteit der geneeskunde enz. Geslaagd voor diploma A.: [...] F. A. A. Stroux, [...]

18 augustus 1921 Onderwijs.

Te Velp is gisteren plotseling overleden baron Louis Michiels van Kessenich, oud-inspecteur van het lager onderwijs te Roermond.

170

24 augustus 1922 LANDBOUWKUNDE L.O.

Wageningen Geslaagd de heeren A. Brondijk, Ganzedijk; J. M. Brunenberg, Ell; ?. Bijkerk, Wilsum; S. Camping, Aalsum; W. Snossen Oudega; A. A. H. Corsten, Roermond;

175 B. J. Cramer, Hardenberg; B. Dam, Barendrecht; D. P. van Donk, Alphen a.d. Rijn; J. C. Loeffen, Vorstenbosch; C. Vos, Nieuworp. Afgewezen 1, niet opgekomen 1.

11 maart 2007 In het archief van de gemeente Weert worden de stukken betreffende het geven van rijksnormaallessen (1881-1906) in Weert bewaard onder invoeringsnummer

180 1706.

Personenregister

A.J. Mertens ofwel de uitkijkman in het weekblad de "Uitkijk".....	1
burgemeester Ant. Coenen.....	1
wethouder F.J. Kneepkens.....	1
Baron Louis Michiels van Kessenich.....	1
Hub. van Rooy, hoofd der school te Neeritter.....	1
dr. L. Voorzanger te Roermond.....	1
J.A. Crüts te Thorn.....	1
P. Peeters te Stramproy.....	1
M. Verstraeten en R.J.H. van den Eynden uit Weert.....	1
M. Gielen te Wessem.....	1

Naspeuringen naar het onderwijs: De Weerter Normalschool

mevrouw C. Beelen-Lamerichs uit Baexem.....	1
A.M. Mertens te Grathem die in 1904 overleed.....	1
zijn zoon H.J. Mertens, meer bekend onder de naam Jerome Mertens.....	1
F.A. Stroux uit Stramproy.....	1
J. van Heuven te Beegden.....	1
J.J.C. Ament te Tungelroy.....	1
H.J. Steegmans, hoofd der school te Leveroy, later te Heythuysen.....	1
H.D. van der Maas uit Roermond.....	1
A. Steyns uit Venlo.....	1
W. Mintjens, hoofd der school te Neeritter.....	1
A.J. Mertens, hoofd der school te Kelpen.....	1
F.C. van Hoorn, hoofd der school te Budel.....	1
G. Geuskens, hoofd der school te Nederweert.....	1
Paul Driessens te Neeritter.....	1
P. Damen uit Maarheeze, leraar Nederlandse taal.....	2
Kruytzer te Neeritter, leraar Frans.....	2
J.H. Delhoofen, gepensioneerd hoofd der school te Heel.....	2
L.L. Mertens, hoofd der school te Nunhem.....	2
professor J.H. Kern te Leiden.....	2
J.H. Brunenberg, hoofd der school te Leuken-Weert.....	2
J. Henkens, stadsarchivaris van Weert.....	2
S.H. Winkelmolen, oud-hoofd der school te Budel.....	3
Jan Verreck uit Budel.....	3

